

АРХИТЕКТОНСКА ТЕОРИЈА ЕМИЛИЈАНА ЈОСИМОВИЋА

Емилијан Јосимовић: *Грађанска архитектура и грађење путова*, Београд, 1860.

Емилијану Јосимовићу припада веома истакнуто место у историји српске архитектуре и урбанистичког стварања. Његово *Објасњење предлога за регулисање оног дела вароши Београда што лежи у шанцу*, објављено 1867, претставља први практичан и теориски рад у Србији о реконструкцији градова, који је садржао низ веома напредних предлога о преображају старог, неуређеног Београда у Шанцу у нов град, са венцем паркова, шеталишта и тргова. Његово *Објасњење* није само прва стручна књига у области урбанизма у Србији, него је то позив у борбу против заосталости, то је читав манифест о улози урбанистичке делатности која би могла да допринесе бољим условима живота у српским паланкама и варошицама.

Јосимовић је и први јавни радник који је проговорио о значају архитектуре. Он је, као професор Лицеја, успео са својом идејом да се архитектура предаје као редован предмет. Ученици Лицеја слушали су Јосимовићева предавања о грађанској архитектури не да би постали архитекти, него да би, као будући јавни радници, добили образовање из архитектуре, као што су га добијали из других предмета општег образовања.

У својој књизи *Грађанска архитектура и грађење путова*, коју је наменио „понајпрече за ученике лицеја, а и за сваког другог“, Јосимовић је изложио основне појмове и елементе архитектуре и дао важније принципе архитектонског стваралаштва. У предговору Јосимовић с поносом утврђује:

„Од како наш лицеј постоји предаје се у истом грађанска архитектура као редован предмет . . .”

Како се архитектура у другим земљама предавала у посебним школама за образовање будућих архитеката, Јосимовић је сматрао да треба да објасни с којом сврхом се архитектура предаје у лицеју:

„Цељ предавања те науке у школи као што је наш лицеј, никад није могла бити друга, него само упознавање ученика са најглавнијим начелима те науке, не само у колико се то у ово наше време од сваког иоле изображеног човека изискује, него и како би исти доцније, ако у прилику дођу да што зидају, знали, како им притом ваља поступати, да са својом грађевинском радост имају, а да не буду жертва груби превара невестити или безсовестни мајстора”.¹

Јосимовић је сматрао да образовање из архитектуре спада у оквир општег образовања, па да би стање архитектуре у Србији било на вишем ступњу да се већа пажња обраћа настави из архитектуре:

„Камо среће да је од постанка лицеја . . . на ту науку већа важност полагана, те би сада место они архитектонски накурада, које се још једнако под именом кућа подижу, много више темељни, целисходни и лепши зданија наше вароши красило”.²

Очигледно је да је његов крајњи циљ био да се на лицеју установи таква настава архитектуре која би припремала прве генерације српских архитеката.

¹ Емилијан Јосимовић, *Грађанска архитектура и грађење путова*, Београд 1860, III.

² *Нав. дело*, IV.

Значајно је да је Јосимовић у то време, када је еkleктизам у Европи претварао архитектонско стваралаштво у лажну, фасадну, кулисну архитектуру, гледао на архитектонско стваралаштво реалистичким очима, дајући првенство унутрашњој садржини стана, удобности и хигијени. Он је био оштар противник формалистичког схватања, иако је давао пун значај лепоти зграде, као основном својству архитектонског дела.

Критикујући тадашње грађење Јосимовић указује на узајамну везу између спољне архитектуре и унутрашњег склопа стана:

„Погледајмо само већу част наши кућа. Споља ни симетрије, нити и најмањег укуса, а изнутра највећа неудобност. Да споменем само ту једну... што од сами пенцера и врата нигди не налазимо дуварова за намештање ни најнужднијег покућства”.³

Јосимовић стално подвлачи да удобност и целисходност нису у супротности са лепотом зграде, а да лепота није својство само великих скуких зграда:

„... најмања и најпростија кућа... може бити без разлике у трошку споља пријатна или баш лепа, а изнутра целисходна и удобна”.

Први део књиге Јосимовић је поделио на увод и ова поглавља: 1) Дуговечност зданија 2) Удобност зданија 3) Лепота зданија. У другом делу изложено је о грађењу путова.

У уводу Јосимовић је дао веома кратак историски преглед архитектуре. Он је још у традицијама класичних теориских радова по којима је архитектонско поље рада било знатно шире него што се то данас сматра. Као најглавније предмете архитектуре он набраја:

„1 Подизање зданија за обитавање и разне друге потребе и послове у грађан-

ском животу. По искључном занимању само са таквим зданијама зове се то уметност архитектура грађанска (цивилна).

2 Грађење сваког рода добри путова и мостова.

3 Предупређавање штете, коју би нам могле учинити воде; вешто употребљење воде за покретну силу разни потребни машина и удешавање река за пловитбу.

4 Утврђивање способни места за одбрану од непријатељски нападања и воени орудија, по коме предмету, занимајући се само с њим, добија архитектура особито име фортификација.

5 Грађење разни лађа”.⁴

Очигледно је да је таква дефиниција архитектуре дата под утицајем Витрува и његових коментатора.⁵

У поглављу о дуговечности писац је дао основна својства грађевинског материјала који је тада био у употреби: камена, опеке, дрвета, креча, малтера, гипса, важнијих метала и друге „споредне грађе”: стакла, трске, сламе, смоле и тако даље.

У поглављима: темељ, горњи зидови, патоси, тавани и сводови и кровови изложени су основни елементи грађевинских конструкција.

Посебан значај имају Јосимовићева излагања о удобности зграде. Ту писац повезује важнија урбанистичка својства зграде са њеним унутрашњим распоредом. Стога он прво полази од положаја зграде, као важне компоненте удобности.

Јосимовић посматра положај зграде као својство зависно од њене намене и функције. Он прави разлику између зграде која ће се градити у већ постојећем склопу града, „гди се због симетрије мора пазити на већ стојећа суседна зданија”, и оних зграда, очигледно ван ужег центра, на већим земљиштима, која се могу изграђивати слободним зградама, без утврђене грађевинске ли-

лики за целокупну европску литературу из ове области. Ово његово дело извршило је велики утицај на теорију архитектуре Ренесансе. Оно је било подлога за све доцније теоретске радове о архитектури. Превођено је скоро на све европске језике.

³ Нав. дело, IV.

⁴ Нав. дело, 9.

⁵ Marcus Vitruvius Pollio, стари латински теоретичар архитектуре. О његовом животу не постоје сигурни подаци. Мисли се да се родио за време Јулија Цезара. Написао је десет књига о архитектури, чији је значај врло ве-

није, „гди се место може бирати.“⁶ У том другом случају треба бирати места која имају ваздух чист и здрав, па притом поставља и захтев „да зданије има слободну и што пријатнију околину“.

Природно је што је Јосимовић у захтевима за урбанистичким својствима станбене зграде поставио и проблем оријентације зграде према странама света. Интересантно је да он то не чини у вези са инсолацијом, него због заштите стана од ветра и кише:

„... да се собе за обитовање не окрену северу или западу, или уопште оној страни од куда обично дувају ветрови и долази киша“.

Он и даље поставља услове за добар положај зграде, па захтева близину воде за пиће, да зграда буде близу пута, или „ако је у вароши да буде у лепом сокаку или на пијаци, јер на тима местима имају зданија свагда много већу вредност“. Собе за становање треба да буду окренуте према југозападу или југоистоку, а школе и радионице према северу. Јужну оријентацију он даје само за купатила (илице), а за зимску башту (цветник) захтева источну страну.⁷

Пре него што је прешао на унутрашњи распоред зграде Јосимовић је посветио посебно поглавље основном габариту зграде, „фигури зданија“. Он тај проблем не посматра формалистички, него облик основе везује за облик градилишта и за функцију зграде, па сматра да „основна фигура зданија зависи од фигуре и величине места на ком зидамо и од нарочне цели зданија“. По њему су најповољније фигуре правоугаоник, квадрат и „писмена покој и глагол (П. Г.)“.

Јосимовић има потпуно функционалистички став према основном облику зграде: он је против многих углова и прелома у основи из два разлога: 1) тиме се унутрашња удобност и лак саобраћај у згради квари и 2) такво зидање је скупље од зидања правих зидова. Стога он захтева правилност основе у сваком случају, па и код неправилних градили-

шта, што је било једно од основних правила мајстора Ренесанса: „Била, дакле, фигура места (парцела) ма како неправилна, фигура зданија да буде свагда правилна“.⁸ Јосимовић ипак изузима од овог правила „сасвим велика зданија“, при чему очигледно мисли на веће јавне грађевине, код којих је, због лепшег спољњег изгледа, или због бољег унутрашњег распореда, потребно „да се с неким частима нешто из главних линија излази“, па код њих допушта и многе углове, али да они буду под 90°. Ту треба указати на његов термин „главне линије“ који очигледно треба да значи регулациону, грађевинску линију.

У истом поглављу је дата анализа значаја спратова (бојева) где се указује на функционалне и формалне разлике између спратова. У тој класификацији спратова дато је првенство првом (код њега другом) спрату, што се слаже и са концепцијама ренесансне палате, али и са структуром нормалне спратне куће народне архитектуре коју данас налазимо на Косову, у Метохији и у Македонији.

„Оздо навише разликујемо при зданију на више бојева: подземни бој или подрум, приземни или први бој, средњи, главни или други бој, трећи бој, и тако даље...“

По њему „други бој, гди га има, одликује се обично највећма“. На овом месту не улази се у унутрашњу структуру зграде, него се само помиње да се поједини бојеви између себе разликују „већом или мањом прозора висином, и с украсима“.

У поглављу „Унутрашњи распоред“ изложена су главна упутства о положају и међусобним везама просторија, о положају и величини отвора, степеница, камина и пећи, огњишта и димњака.

У уводном делу се указује на велик значај распореда просторија у стану, на утицај распореда на живот човека, на његово расположење. Јосимовић ту говори о дужности архитекта да „све учини што би с те стране могло принети к

⁶ Нав. дело, 75.

⁷ Нав. место.

⁸ Нав. дело, 76.

угоднијем расположењу и већем задовољству обитатеља”.⁹

Јосимовић се поново враћа на оријентацију соба „у којима ће се понајвише пребивати”, па захтева да се оне поставе према улици, или према башти, „колико због чистијег ваздуха, толико и ради пријатнијега предзора и изгледа”. И ту видимо да се проблем осунчавања просторија не поставља, него се само спомиње да су собе „према потреби и цељи осветљене”.

Када говори о распореду просторија у стану, Јосимовић очигледно има у виду кућу за лично становање у којој цео спрат служи једној породици, или је и читава кућа само један стан. Његова упутства о распореду соба заснивају се очигледно на склопу стана у типичној самосталној породичној згради, коју су тада градили народни неимари по целом Балкану и у самом Београду. То јасно произлази из његовог захтева да сваки спрат има по један велик, централни простор, који он назива „спредник”. То никако није средњеевропско „претсобље”, него је то онај хол, типичан за многе симетричне, централне основе кућа народног стила. О положају „спредника” Јосимовић поставља захтев: „... да се налази један повећи простор, у који да излазе сви остали и који дакле овима служи као среда”.

На величину соба Јосимовић такође гледа у вези са њиховим функцијама, са њиховом „густином насељености”: „Величина соба треба да одговара броју и достојанству обитатеља”, а собе за обитаване и послове да су веће од спаваћих соба.

Интересантна је његова упоредна анализа „широких” и „дугачких” соба у односу на лице зграде. Он налази да и широке и дугачке собе имају своје одлике, али је ипак више за „дугачке”, то јест за собе које имају већу дубину од фронталне ширине. Он сматра да се широке собе „лако могу осветлити и јесу пријатне, али не дају доста дуварова за удобно намештање покућни ствари”, при чему је очигледно имао на уму зграде

народне архитектуре, са континуалним нивовима прозора и са уграђеним ниским софама испод прозора. Дугачке, уствари дубоке, собе су стога згодне што се „дају зими боље грејати, а лети су ладне”, а поред тога су и погодне за намештање „покућни ствари”. Он је против малих соба, јер се у њима не може сместити намештај.

По питању висине соба Јосимовић је био противник претерано високих соба. У исто време он је и против сувише ниских соба, наводећи као разлог што су оне лети претопле и што се у њима чист ваздух брзо исквари, па су нездраве. Као најмању висину он захтева мере које су у најновије време често примењиване код грађења типизованих станбених зграда у новим насељима: 8 стопа или око 2,40 м. Висину од 14 стопа, или око 4,20 м сматра као највећу, док као нормалне висине предлаже 10—12 стопа, што одговара данашњим висинама од око 3 метра.

У посебним поглављима се говори о величини и распореду врата и прозора, степеница, камина и пећи. Треба истаћи да је Јосимовић и ту остао доследан функционалиста, па величину врата диференцира према њиховој функцији: „Величина врата зависи од простора у који воде и од места гди се налазе. Собна врата праве се обично 6—9’ висока, а 3—5’ широка... Врата у спредник водећа, и она у највећој соби (сали) треба да су шира и сразмерно виша од остали”.¹⁰ Јосимовић је, међутим, местимично потпадао под утицај формалистичке композиције фасадне архитектуре, па је на пример, захтевао: „Ако капија или главни улазак... не може бити у среди, поставит’ ће се на једном крају зданија, но тад треба ради симетрије и на другом његовом крају направити привидну капију или врата, исти размера и на исти начин као на оном првом”. Међутим се у рационалисти Јосимовићу здраво схватање архитектуре борило против беживотног формализма, па ће већ у идућој реченици писац доћи у противречност са оним што је пре тога рекао.

⁹ Нав. дело, 77.

¹⁰ Нав. дело, 79.

Док је код спратне зграде захтевао да је главни улаз „на сред лица приземног боја”, он увиђа да такав положај главног улаза може да поремети унутрашњи распоред у приземној згради, па ту отступа од свог ранијег захтева да „при распоређивању капија и врата споља... ваља особито мотрити на строгу симетрију”. Стога се питање положаја улазних врата има решавати према унутрашњем распореду, а не према „стројој симетрији”:

„При само приземним зданијама поставља се капија обично на крају, јер би у среди стојећа капија унутрашњу удобност нарушила”.¹¹

Код распореда прозора и њиховог броја Јосимовић такође захтева да мора владати „најстрожија симетрија”. Међутим, он величину прозора и њихов број условљава величином и врстом зграде, величином и употребом простора који ће осветљавати. Он захтева да прозора „никад не буде више него спрам тога, јер ће иначе... собе бити лети претопле, а зими тешко грејљиве, и удобност у намештању покућни ствари оштетљена”.¹² И ту се јасно изражава функционалистички став Јосимовића у формалној композицији зграде. Његов израз „симетрија” не треба узети у данашњем, геометричком значењу, него у много ширем, сложенијем, онако како је тај појам схватан код старих теоретичара архитектуре.

Трећи део прве књиге носи наслов *Лепота зданија*. Тај део претставља посебан интерес по томе што је ту Јосимовић заузео јасан и одређен став по основним питањима формалне композиције у архитектури, што је изложио важније композиционе принципе који имају и данас, у савременој архитектури, пун значај.

У уводној реченици Јосимовић лепоту зграде не раздваја од њених функција, па захтева да „свако без разлике зданије ако ће се звати савршено” треба да је не само дуговечно и удобно, него „још и лепо”.

Одмах затим Јосимовић јасно дефинише у чему се састоји „архитектонска лепота”. Тај тако јасан израз, употребљен пре скоро сто година, побуђује на размишљање о нашој често неодређеној, скоро плашљивој, веома неуједначеној терминологији у области естетике архитектуре. Израз лепота неким прећутним споразумом избачен је из архитектонског речника, али зато често слушамо о креаторству, креацијама, о третману, о обликовању, о прихватљивим и неприхватљивим решењима.

Архитектонска лепота се, по Јосимовићу, састоји:

„1 у подпуном сагласју свију части зданија по њиовом броју и величини, или у такозваној симетрији,

2 у савршеном сагласију части и целог зданија по форми, с обзиром на целу, и

3 у употребљењу вкусни, карактеру одговарајући украса”.¹³

Из првог става је јасно да је појам симетрија у оно доба имао много шири значај, да је значио хармоничан однос између саставних делова зграде. Да је симетрија имала такво значење може се закључити и из даљег објашњења:

„Зданије при ком влада строга симетрија допастиће се било исто иначе ма како просто; напротив, најбогатије украшено зданије, без симетрије, постаје права накарада”.

Као други услов за архитектонску лепоту Јосимовић поставља — промену. По њему је „истоветност досадна”. Међутим, он је и против такве разноврсности која води ка распаду јединства композиције:

„Но све форме и сви украси морају бити једнородни, и сагласни с карактером зданија”.

Јосимовић се у анализи архитектонске лепоте дотакао и питања функционалне изразитости у формалној композицији. Он поставља питање о саглашавању карактера зграде са њеним обликом:

¹¹ Нав. дело, 79.

¹² Нав. дело, 80.

¹³ Нав. дело, 88.

„Коме би се допало. . . кад би зданије намењено за музикалне представе и друге забаве, које дакле по тој цели треба да је ведрога и веселога изгледа, зидано било у озбиљном, тако рећи светом готском штилу?“ Та његова мисао утолико је значајнија што се тада у Европи јавља покрет за оживљавањем и применом готског стила у станбеној архитектури, што доводи до појаве неоготике.

Јосимовић је одлучно против многог украшавања зграде, па захтева да се украси „одвећ не учестају, да не би зданије изгледало претрпано. . .“ Он сматра да зграда и поред најукуснијих украса, ако их је сувише, постаје ружна. Да бисмо могли правилно оценити значај тих мисли Јосимовића треба имати у виду да су оне изречене пола века пре Лосових мисли о орнаменту,¹⁴ у јеку пуног цветања налепљене фасадне архитектуре по свим европским градовима.

Јосимовић види у јасноћи композиције и у градацији естетичких утисака главна својства лепоте зграде:

„Украшено зданије само је онда доиста лепо, кад у целој влада нека пријатна разговетност тако, да пријатност све већма расте, штогод зданије дуже посматрамо“.¹⁵

Принципе нарастања он даље развија, па то својство узима као најзначајније средство у архитектонској композицији. Тај принцип био је један од основних у композицији барокне архитектуре, где су сви елементи бивали подређени централном елементу, тако да су естетички ефекти појачавани уколико су били ближи центру.

„Није довољно да се форме части и украса само мењају, но оне треба да од простоте расту непрестано, али постепено и сходно до красоте, и то постићи треба да је највеће старање архитекта“.

У даљем излагању композиционих принципа Јосимовић говори о значају

центра композиције коме треба да су подређени остали, спореднији елементи композиције:

„. . . свако иоле веће зданије мора имати неку средњу, главну част, која се и размерама и лепшим и богатијим украсима од осталих одликује и да се ове по њиховој већој или мањој подчињености тој главној части, подчињено и украшавају“.¹⁶

Разрађеност естетичких појмова и изграђеност уметничког укуса код Јосимовића огледа се у истанчаном диференцирању на „већу или мању подчињеност тој главној части“ и у схватању да се остали, спореднији делови „подчињено и украшавају“. Тиме је постављен још један принцип стварања композиционе целине и успостављања међусобне зависности између композиционих елемената.

При крају Јосимовић говори о томе да „Архитект, поред великог техничког знања, искуства и вештине. . . има и укуса“. Он је сматрао да треба дати и дефиницију укуса и његову улогу у уметничком стваралаштву. Укус је, по Јосимовићу, „способност лепоту по односној њеној вредности познати и од противу положенога ружнога разликовати“.

Укус је, у исти мах, и неко интуитивно својство, у коме је компонента логике и разума од малог утицаја. Укус се састоји „у осећавању лепоте и познавању недостатака или погрешака, а дејствује непосредно, то јест без дугог размисљавања“.

Јосимовић не даје укусу неку апсолутну, непроменљиву вредност, него говори о релативности укуса у зависности од низа услова. Нарочито је значајно да он образовање укуса везује за животне услове и средину у којој се човек развија, па низ спољних фактора утичу на то да се ствара добар или лош укус:

„Но савршенство укуса може бити различно, јер зависи од доба у коме живимо и радимо, од климе предела,

¹⁴ Adolf Loos (1870 у Брну), познати поборник модерне архитектуре, против еклектике. Најпознатији су му књижевни радови по овом питању *Узалуд говорено*, издато у Паризу 1921

године, и *Орнамент и злочин*, које је објављено 1907 године и преведено на више језика.

¹⁵ Нав. дело, 89.

¹⁶ Нав. место.

од обичаја, воспитања и још многи други околности. У сљедству свега тога вкус може бити чист или погрешан, природан или уображен, фини или суров, ограничен или простран".¹⁷

Такво богатство израза за категорије укуса говори нам о високом ступњу уметничког укуса самог писца, о његовом схватању значаја правилног изграђивања укуса.

На проблем изграђивања уметничког укуса Јосимовић гледа реалистички. Да би се вкус могао правилно изграђивати потребно је да средина у којој човек живи буде на високом уметничком ступњу.

„Једино и најбоље је средство пробудити код човека вкус, обкољавати га још у детињству с разним лепим предметима, естетичким изображењима (ликовима) и киповима и другим подобним стварима”.

Јосимовић је дубоко схватио значај првих утисака у детињству, да они често

имају судбоносан значај за изграђивање човека, на поред уметничке средине он даје велик значај и лепоти природне средине:

„Та његова прва упечатљења, која су... најживља, најдубља и зато неизчезљива, подрађават'ће у њему чувствованье лепоте за читава живота, и дејствоват'ће и на његово облагорођавање уобште врло благодатно. Но поред тога треба човек још не само да живи у богоданој природи, него да је уједно и с највећом пажњом учи, како би, упознавајући се са свима њеним безбројним дражестима, стекао веће и слободније пространство у знању и суђењу своме”.¹⁸

По тим последњим мислима Јосимовићу припада видно место као идеологу нових схватања архитектуре која тражи своје законитости у самој природи и која хоће да се што потпуније и органиски споји са живом природом.

¹⁷ Нав. дело, 90.

¹⁸ Нав. дело, 90.

LA THÉORIE ARCHITECTONIQUE D'EMILIJAN JOSIMOVIC

B. MAKSIMOVIC

Emilijan Josimović a réussi il y a cent ans, a faire admettre l'architecture comme matière d'instruction générale dans les lycées. Dans son livre «L'architecture citadine et la construction des routes», paru à Belgrade en 1860, il parle de ses principes élémentaires en architecture. Ainsi Josimović a donné la première oeuvre théorique d'architecture en serbe. Josimović avait des idées salubres dans ses exposés sur l'architecture, donnant la priorité aux problèmes fonctionnels du bâtiment. Cependant, en ce temps là régnait en Europe l'éclectisme, qui subordonnait la fonction du bâtiment à sa composition formelle.

Josimović demande que l'architecture d'une maison, même la plus petite, soit

jolie extérieurement, et intérieurement confortable et pratique. Ses exposés sur la commodité de l'habitation, son orientation et son entourage, sont très intéressants. Il a senti le lien qui existe entre l'architecture et l'urbanisme, et exige un bon emplacement pour l'immeuble, cherchant à préserver les pièces d'habitations du vent et de la pluie. Il parle du gabarit de la maison qui doit dépendre de la fonction du bâtiment et de la forme du terrain.

Il est rationaliste et fonctionnel, cherchant un gabarit très simple le trouvant meilleur pour l'intérieur d'un appartement en exceptant les bâtisses publiques, qui, elles, peuvent avior pour fondement une forme plus complexe.

Dans l'analyse de l'importance des étages, il démontre les différences formelles et fonctionnelles qui existent entre eux, en donnant la priorité au second étage (en concurrence au rez-de-chaussé). Il y donne des conseils concrets pour la composition d'un appartement, pour la disposition et la grandeur des pièces et leur liaison réciproque. Les analyses de comparaison entre les pièces »larges« et les »longues« sont très intéressantes, ainsi que celles qui traitent l'éclairage, le chauffage, la façon d'ammeublement et celles où il donne la préférence aux pièces »longues«.

Pour la grandeur des portes, son point de vue est fonctionnel, cela dépend dans quelle pièce elles conduisent.

Il met en relation la beauté de la maison avec sa fonction. Il donne la définition de la »beauté architecturale«, en donnant de l'importance à la symétrie, dans un sens plus large du mot qu'il n'a aujourd'hui. A son point de vue la symétrie représente »la complète harmonie de toutes les parties du bâtiment et en nombre et en volume«. La symétrie représente pour Josimović un lien harmonieux entre toutes les parties d'une maison, une intégrité architectonique.

Une autre condition pour la beauté en architecture c'est la variation. Cependant il est contre les alternations trop fréquentes et cherche que les formes et les décorations

soient homogènes et conformes au caractère de la bâtisse.

Son opinion sur la fonction de la composition du bâtiment est très intéressante. Josimović voit dans la simplicité de la composition et de la graduation des impressions esthétiques les qualités principales de la beauté du bâtiment. D'après lui la graduation est le moyen le plus important dans la composition architecturale. Elle mène jusqu'au centre de la composition et les autres éléments lui sont subordonnés.

Josimović a prité en grande considération la formation du goût chez l'architecte et son influence sur la création artistique. Il sent que la formation du goût dépend des conditions dans lesquelles on vit et du milieu dans lequel un homme se forme; il le divise en catégories suivantes: faux, naturel, fin, brutal. Il trouve important d'éduquer le goût artistique dès le jeune âge, et, il croit qu'il faut entourer un enfant de belles choses et de figures esthétiques. Il pense que l'homme peut apprendre beaucoup de la nature, et qu'en connaissant plus profondément les beautés naturelles, il aura »une liberté plus grande en savoir et en jugements.«

Par ces idées Josimović se place parmi les premiers idéologues de la nouvelle conception architectonique, qui cherche ses règles dans la nature elle-même et qui désire lier intimement la nature à l'architecture.